

ԱՃՈՒՄՆ ԺՈՂՈՎՐԴՈՑ ԵՒՐՈՊԵՈՑ

(Շարունակութիւմ. Տես էջ 34)

Ներկայ ժամանակներս մարդկութեան նուազեղուն յայտնի պատճառաց մէջ գլխաւոր տեղին կը դրաւեն, զոր ամէնքը գիտեն, ալքոհիլական ըմպելեաց զեղծումն և գաղղիական ախտն: Ահաւոր է յիրաւի ասոնց ըրած կոտորածն և շատ ֆնասակար ժողովրդաց աճման, որք պատերազմաց և համաճարակ հիւանդութեանց կոտորածէն աւելի ֆնաս կը բերեն մարդկութեան:

Այս բանս յայտնի կ'ըլլայ, եթէ մտածենք որ հաւանականաբար գինին քանի մի միլիոն հարիւրաւոր քեր կ'ընծայէ, յորոց ոմանք աւելի կամ նուազ թուահաւոր լինելով, մարդուս մարմնոյն կազմութիւնը կը խանգարեն. ուստի և կը պատճառեն սուր և երկարատե հիւանդութիւնք, յիմարութիւնք, անձնասպանութիւնք և յանկարծական մահեր՝ մանաւանդ աշխատաւորաց դասուն մէջ, որք 'ի բնէ կորովի կազմութիւն կ'ունենան: Սաստիկ զեղծումն ըմպելեաց կը դտնենք 'ի Վաղդիա, 'ի Պելճիա, 'ի Շոլանտա, 'ի Մեծն Բրիտանիա՝ 'ի Գերմանիա և 'ի Միացեալ Նահանգս Սմերիկոյ: «Ալքոհիլ և արդի քաղաքականութեան զազաւարն, կ'ըսէ Կլոդիոս Ժաննէ, սերտ՝ այլ ոչ բնական կապանք կցորդեալ են իրեքաց հետ. և եթէ ապագայ պատմիչք իւրաքանչիւր դարուն քաղաքական կնիք սի ուզեն տալ, մերն կրնայ կոչուիլ իրաւամբ զոր «պիւնի» : Իսկ այս խօսքին ճշմարտութիւնը ցուցնելու համար՝ նկատմամբ Վաղդիոյ կ'ըսէ, թէ 1875ին վերջերն կապելայից թիւն էր 315 529, և յետ տասն ամաց և22 500 'ի հասեր էր. իսկ Մարսիիա, որ 25 տարի առաջ գրեթէ զուրկ էր յալքոհիլական ըմպելեան, 1887ին 3 900 ըմպելեաց կապելայ ունէր, և այնչափ բազմացեր էր քաղաքին մէջ մեռելոց, անձնասպանից և մեռեալ ծնելոց թիւն, որ կ'աճարեկէր զմարդ: Եւ դժբաղդաբար օր ըստ օրէ կ'ընդարձակի այս ախտս, որ խիստ վնասակար է մարմնոց կազմութեան և առողջութեան. և եթէ փութով չդարմանուի, կարելի է որ ժողովրդոց աճումն երրորդ մասամբ մի նուազի:

Սակայն ժողովրդոց աճման աւելի մեծ արգելքն է գաղղիական ախտն, որ արդ մարդկութեան մեծ մասին արիւնը կ'ապականէ և հետեաբար յաւորդ սեւրենդեան կ'անցնի. ուստի քան ամէն հիւանդութիւն և ժանտամահ ֆնասակար է սա, վասնզի մարդկային աճման հիմը կը խանգարէ:

Այս ամէն պատճառներս՝ որ մարդկանց կամքէն և կրէն առաջ կու գան, ազգահամար վիճակագիրներու հաշիւները, դրութիւնքը և օրէնքները կը լինեն. դարձեալ աւելի ևս անհիմն և երկրաչական կը լինի անոնց հաշիւն, եթէ մտածենք որ այչպիսի հարուածոց վրայ կը գտնենք ևս քանի մի ազգաց մէջ ամուսնութեան կամար որ անարգաստուծութիւնն, որով արդէն իսկ կը հիւծի Վաղդիոյ կեանքն: Այսու յայտնի կը լինի, թէ ապագային խնդիրն սերտ կցորդութիւն մ'ունի բարոյականութեան կարգին հետ, որ առանց կրօնից անհնարին է: Սակայն այն խնդրոց մէջ մեծ նշանակութիւն ունի ևս տնտեսական մասն. վասն զի ոչ միայն ևս արտից բարոյական ապականութիւնն, այլ և աղքատութիւնն իսկ պատճառ է կազմութեան խանգարման:

Որովհետեւ այժմեան պետութիւնք զօրաց մեծամեծ բանականեր կը պահեն և անոր համար արտազոյ կարգի ծախքեր կը ստիպուին ընել, ուստի և հետեալաբար նորանոր հարկերով և տուրքերով ժողովրդեան վրայ կը ծանրանան, և

այսպէս օրէ օր մեծաւոր համար կը դժուարի կենաց վիճակն, բարեկեցիկը կ'աղքատանան և աղքատը չքաւորութեան մէջ կը տուայտն: Այս դժուար պէտքէ խորհրդածութեան առնուլ Միացեալ Նահանգաց, Հնդկաստանի, Աւստրալիոյ մրցանքն՝ թէ՛ միակիութեան բերքով և թէ՛ ձեռագործ և մեքենական ճարտարութեամբ, որը կարող են Եւրոպիոյ վաճառականութեան և ձեռագործ արուեստից մեծ հարուած մի տալ, ինչպէս ունեցան ԺՉ և ԺԻ դարուց մէջ Իտալիա և Սպանիա: Եւ այժմէն իսկ նրա հանճար տնտեսագէտը՝ որոց գլուխն է Լըրուա-Պօլիէօ (Leroy-Beaulieu), կը նախատեսեն նոյնպիսի վախճան մը Փաղղիոյ, Պերճիոյ, Պերմանիոյ և նոյն իսկ Մեծին Բրիտանիոյ:

Ընկերական ապականութեան մեծ աղբիւր մ'է նաև հրէական ցեղն, որ անյազարար կ'աւերէ քրիստոնեայ ազգաց հարստութիւնքը, յորս կատարեալ ազատութիւն կը վայելէ: շատ փնտասկար է այս, զոր վիճակագիրք մտադիւրութեամբ չեն նկատեր: Կը պատմուի, թէ օր մի այս ազգին Կրեմսններէն մին յանկարծ բերնէն դուրս հանեց, թէ՛ Մենք քրիստոնէից միայն երկու ալքերն պիտի թողունք արտասուելու համար. և յիշաւի այս է իրենց միակ նպատակն: Հրեայք շնորհիւ յեղափոխութեանց կատարեալ հաւասարութիւն ստացան քրիստոնէից հետ օրինաց աւել, իսկոյն անոնց ստացուածները ձեռք ձգեցին, և երկրին մեծ մասին տէր եղան, երբ ընդունեցան այն նախկին օրէնքներն՝ որ կը պաշտպանէին զհրեայ քրիստոնէից բարկութիւնէն, և զքրիստոնեայս հըրէից վաշխառու յափշտակութիւններէն:

Ահա օրինակն Փաղղիոյ, ուր մի դարու մէջ հրեայք ազատութիւն ստանալով 40 000 միլիոն կլլեցին ազգին անշարժ ստացուածներէն, որ 200 000 միլիոն կը համարուի: Իտալիոյ մէջ կան գաւառներ, որոց չորս հինգերորդն սակաւաթիւ հրեայք ստացան երեսնամեայ ազատութեամբ, և այլ չորս հինգերորդ մի ևս իբր անշարժ գրաւ (hypothèque): Բայց շատ աւելի ազգու է Աւստրիա-Հունգարիոյ օրինակն, որ գրեթէ բոլորովին հրէութիւնէ ապականեալ է:

Անոնց սերունդն տասն ամաց մէջ 2, 07 առ հարիւր աճեցաւ: Մինչդեռ 1869 տարւոյն մէջ 1, 154, 000 անձինք էին, իսկ այժմ 1, 648, 708: Երբ 1862ին ազատութիւն ստացան, երկրատէր լինելու, սուղ ժամանակի մէջ Խոլիւ ընտանիքն՝ Պոհնմիոյ չորրորդ մասը ձեռք ձգեց, որ հին ժամանակները վաթսուներեք աւելի արքունական ընտանեաց ստացուածներ էին. և Հունգարիոյ մէջ Հրեայք այնպիսի իշխանական կալուածներ ունին, որ մեծ կալուածատեարց վերապահեալ ընտրութեանց մէջ չորրորդ մասէն աւելի իրենք կը վայելին: Օրինակ իմն, Կէիւտար կոմսութեան կէսն արդ Պոլիէլ հրէին կը վերաբերի: Այլ քան զամէնն աւելի ցաւալի է Կալիցիոյ վիճակն, ուր 20 ամաց մէջ Հրեայք 80 առ հարիւր երկրին տէր եղան և հետզհետէ կը գնեն այն կալուածները և ստացուածները, որք աճուողի կը հանուին՝ տուրքերը վճարելու անկարող լինելով: Եթէ այսու օրինակաւ յառաւորդինն, սուղ ժամանակի մէջ 2 միլիոն օտար վաշխառուք պիտի մերկացնեն ի ժառանգութեանց 40 միլիոն աւստրիացիները, որք հիւրընկալութեամբ շնորհեցին անոնց քաղաքական հաւասարութիւն: Եւ քաւական չէ հարստութեամբ մեծանալն, այլ տէրութեան մէջ իսկ բարձրագոյն տեղի մի կը գրաւեն ազատական և բարձր արուեստից մէջ: Համալսարանաց մէջ երրորդ մասամբ հրեայ ուսուցիչներ են, և 1886 ին՝ 3413 աշակերտաց մէջ 2093 հրեայք էին:

Այս ամէնն նկատմամբ անշարժ ստացուածոց: Իսկ արծաթն և ոսկին, գործի ամենազօր վախճառութեան, բովանդակ Եւրոպիոյ մէջ գրեթէ հրէին ձեռքը կ'անցնի: Տէրութեանց պարտքերն, ամենամեծ ընկերութիւնք երկաթուղեաց, վաճառականութեան, ձեռագործ արուեստից, արժէթղթոց առևտուրն, գրա-

մասեղանք, և ուրիշ որ և է շահաւոր և արգասաւոր գործեր հրէական ազգին համար միայն կը պտղաբերեն: Եւ այսպէս ահա ամենայն ող կարող է գուշակել, թէ հրէական վախճառութեան անյազ ցանկութիւնն և տիրապետութիւնը որպիսի հանրական աղքատութիւն կը սպառնայ Եւրոպիոյ. ուստի և կարևոր կը տեսնուի սանձ դնել անոնց և նորոգել նախնի օրէնքները, զորս 'ի միտաւ ընկերութեան խափանեցին տէրութիւնը:

Այսպիսի համառօտ տեսութեամբ ահա կը տեսնուի, թէ որչափ ունայն գրութիւն և կարծիք է վիճակագրաց ապառնոյն վրայ ընծայած հետեւանքն. և ինչպէս որ կարելի չէ պատասխանել հարցմանս, թէ որչափ պիտի լինի Եւրոպիոյ ժողովուրդն յետ յիսուն կամ հարիւր ամաց. նոյնպէս առաւել ևս անհնարին է հետեւան, թէ ինչ պիտի լինի իւր քաղաքական և տնտեսական վիճակն: Միակ օտոյզ պատասխանն է, թէ երկուց ևս լուծումն Աստուած գիտէ. և կամ ուրիշ բառերով. Ապառնին 'ի ձեռս Աստուծոյ է:

Սակայն անտարակոյտ կրնանք հաստատել, թէ մարդկային ընկերութիւնն պիտի յառաջագիւնէ 'ի բարին և 'ի լաւագոյնն և պիտի զարգանայ յամենայնի, եթէ կրօնից բարեբար ազդեցութեան հետեւող լինի:

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՔ

ՆՈՐ ԸՆԹՈՑՔ ԳԱՂՆԵՐԵՆԷ Ի ՀԱՅ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՆ

Մ Ա Ս Ն Ա - Ե

ՅՕՐԻՆԵՑ

ՈՍԿԵԱՆ Ա. ԿՈՄԻՏԱՍ

Կ. ՊՈԼԻՍ. ՏՊՐ. Յ. ԳԱՂԱՅԵԱՆ

Տ Ա Ր Ե Ր Ք

Ե Ր Կ Ր Ա Գ Ո Ր Ծ Ո Ւ Թ Ե Ա Ն

ՏԵՍԱԿԱՆ ԵՒ ԳՈՐԾԱԿԱՆ

ԵՐԿԱՍԻՐԵԱՑ

Զ. ՄԱՆՈՒԲԵԼ Գ. ՔԱՋՈՒՆԵՐ

Ի ՄԻԹԱՐԵԱՆ ՈՒԻՏԷՆ